

Gemeente Leeuwarden

Menukaart voor een groene en toekomstbestendige Hemrik

Op weg naar een groene (be) leefbare Hemrik

Bedrijventerreinen zijn kwetsbaar voor de effecten van klimaatverandering. Ook op De Hemrik loopt tijdens hete zomers de temperatuur extra snel op, en bij hevige regen is de kans op wateroverlast aanwezig. Daarom willen we De Hemrik klimaat en toekomst bestendig maken. Dit is goed voor de bedrijfscontinuïteit, maar draagt ook bij aan een prettige werkomgeving. Zodat het ook in de toekomst goed ondernemen is op De Hemrik.

De gemeente neemt maatregelen

Om de opwarming van de Hemrik tegen te gaan vergroenen we de openbare ruimte op De Hemrik. Zo hebben we samen inmiddels meer dan 150 bomen aangeplant: ruim 100 door de gemeente in de bermen en meer dan 50 Bosk-bomen door bedrijven. Daarnaast werken we aan het waterrobuust maken van het bedrijventerrein, wordt de riolering vergroot en komen er extra buffers om water op te vangen. Ook kijken we of we op plekken waar dat kan verharding kunnen omvormen tot groen. Zo maken we het terrein koeler, groener én beter voorbereid op extreme buien.

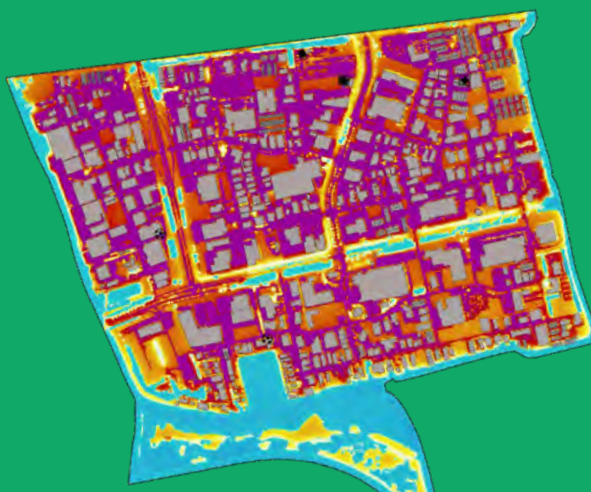
Dit is alleen niet genoeg om De Hemrik in de toekomst bestand te krijgen tegen extreme droogte en stortbuien.

We hebben iedereen nodig

Meer dan 80% van bedrijventerrein De Hemrik is niet in eigendom van de gemeente. Dat betekent dat het zonder inzet en maatregelen van ondernemers niet lukt om het terrein echt klimaatbestendig te maken. Om te laten zien welke maatregelen je als ondernemer kan nemen hebben we samen met een aantal groencoaches deze menukaart opgesteld. Dit geeft een praktisch beeld van de maatregelen en bijbehorende onderhoud en kosten.

Vraag de gratis klimaatscan aan

Wil je weten wat je op jouw terrein kunt doen? Vraag dan de gratis klimaatscan aan via de deelnemende hoveniers. De groencoach komt langs, bekijkt je terrein en maakt een concreet plan op maat. Zo krijg je snel en professioneel inzicht in de mogelijkheden voor vergroening. Kijk ook op pagina 12 voor de subsidies van de gemeente, bedrijvenvereniging én de Green Deal.

Legenda

*Hittestress 2050
(temperatuur t.o.v. buitengebied)*

- Heel veel koeler
- Koeler
- Gelijk
- Warmer
- Veel warmer
- Heel veel warmer

Groen werkt, letterlijk.

En dat is goed nieuws voor iedereen die er werkt, onderneemt en leeft. Met de Green Deal de Hemrik wordt het nog gemakkelijker om jouw eigen bedrijventerrein groener en duurzamer te maken. De gemeente Leeuwarden, hoveniers, Rabobank en de bedrijvenvereniging hebben de handen ineen geslagen voor een unieke samenwerking gericht op een toekomstbestendig Hemrik. Daar is deze groene menukaart een onderdeel van.

Alle betrokken partijen investeren fors om deze ambitie waar te maken. Waarom? Omdat een groene werkomgeving méér is dan een mooi uitzicht. Het draagt bij aan het welzijn van medewerkers, verhoogt de productiviteit en maakt van de Hemrik een plek waar mensen graag willen zijn.

De Green Deal en de groene menukaart bieden jou als ondernemer een laagdrempelige manier om jouw eigen terrein te verduurzamen. Met een groene scan breng je samen met een groencoach in kaart waar jouw terrein geschikt voor is en de praktische menukaart helpt om stap voor stap keuzes te maken. Geen alles-of-niets, maar maatwerk dat past bij elk bedrijf.

Verduurzamen hoeft niet ingewikkeld te zijn. Deze Green Deal maakt het financieel eenvoudig om mee te doen. En naast alle deelnemende hoveniersbedrijven denken wij ook vanuit de bedrijvenvereniging graag met u mee.

Hartelijke groeten,

John Laridon
voorzitter bedrijvenvereniging de Hemrik

Harm Mink
parkmanager de Hemrik

Menukaart

In deze menukaart staan groene maatregelen die je als ondernemer kan nemen om je terrein te vergroenen. Daarnaast kun je een gratis klimaatscan aanvragen bij de deelnemende hoveniers. De groencoach komt langs, bekijkt je terrein en maakt met jou een concreet plan op maat. Zo krijg je snel en professioneel inzicht in de mogelijkheden voor vergroening en de mogelijke subsidie.

Hoe vraag je een gratis klimaatscan aan?

Mail eerst de gemeente Leeuwarden via groenleeft@leeuwarden.nl en geef daarin aan dat je interesse hebt én welke groencoach je wilt benaderen. Daarna kun je direct zelf contact opnemen met de groencoach.

De groencoaches zijn:

- Van Beets Groengroep
- Frisia Groep
- Snoek Puur Groen
- Hielke Nijp Hoveniers

Groene inrichting van het terrein

- Bomen.....Pagina 01 ☐
- Struiken & hagen.....Pagina 02 ☐
- Eetbaar groen.....Pagina 03 ☐
- Vaste planten, kruidenmengsels & bloembollen.....Pagina 04 ☐
- Gevelgroen.....Pagina 05 ☐

Wateropvang en slimme verharding

- Wateropvang.....Pagina 06 ☐
- Groendak.....Pagina 07 ☐

Natuurvriendelijke extra's

- Insectenhotel.....Pagina 08 ☐
- Andere faunavoorzieningen.....Pagina 09 ☐

Interreg

Co-funded by
the European Union

North-West Europe

IB-Green

Aan de slag: Maatregelen

Bij elk onderdeel zie je in het kort wat het inhoudt, waarom het werkt, en wat jij ermee kunt doen. De Groencoach denkt graag met je mee en helpt je om de maatregelen te vertalen naar jouw situatie.

De menukaart en subsidies zijn mede mogelijk gemaakt door het Europese Interreg North West Europe project IB Green.

Over IB-Green

IB-Green is een Europees Interreg North West Europe project dat bedrijventerreinen in meerdere landen helpt om groener en klimaatbestendiger te worden. Ook bedrijventerrein de Hemrik doet mee. De gemeente Leeuwarden is partner in dit project en werkt samen met ondernemers aan een aantrekkelijker terrein dat beter bestand is tegen wateroverlast, hitte en droogte. Binnen IB-Green bieden we niet alleen klimaatscans aan ondernemers aan, maar voeren we ook maatregelen uit in de openbare ruimte. Zoals het planten van bomen en het aanleggen van een wadi.

Bekijk de website van IB-Green voor meer informatie: ib-green.nweurope.eu.

Bomen

Bomen zorgen voor verkoeling op warme dagen, vangen regenwater op en dragen bij aan een gezonde leefomgeving. Vooral inheemse soorten zijn sterk, goed aangepast aan ons klimaat en ondersteunen daarnaast een rijke biodiversiteit. Bomen worden ingedeeld op basis van hun uiteindelijke hoogte:

- 1e grootte: hoger dan 15 meter
- 2e grootte: tussen 8 en 15 meter
- 3e grootte: lager dan 8 meter

Vraag geld
terug met
subsidie!

Het is belangrijk om in overleg met een groenprofessional te zoeken naar een boomsoort die past bij de beschikbare ruimte, de bodem en de omgeving. Denk bijvoorbeeld aan afstand tot gebouwen, kabels en leidingen, en voldoende ruimte voor de wortels. Bij het aanplanten is een goede voorbereiding essentieel: zorg voor voldoende ondergrondse groeiruimte, een luchtige en voedzame bodem en voldoende water in de eerste groeijaren. Zo kan de boom zich ontwikkelen tot een gezonde en sterke blikvanger.

Kosten

Een boom inclusief groeiplaatsverbetering en inrichting kost ongeveer € 500 tot € 1000 (bij een stamdikte van 14–16 cm).

Onderhoud

Als je een boom plant, hoort daarbij wat onderhoud. Denk aan regelmatig controleren, genoeg water geven en de boom op tijd snoeien. Soms moet een boom vervangen worden als hij niet goed aanslaat.

Struiken & hagen

Struiken en hagen vormen een natuurlijke, vriendelijke afscheiding tussen jouw terrein en de omgeving. Ze zorgen niet alleen voor meer privacy en minder hitte, maar bieden ook beschutting en voedsel voor vogels, wat goed is voor de biodiversiteit. Voor een gezonde haag heb je minstens 50 cm groeiruimte nodig. Welke soorten daar het beste bij passen bespreek je met de groencoach.

Kosten

De kosten hangen af van de gekozen soort haag en worden berekend per strekkende meter bij een standaardhoogte van circa 100-120 cm. Gemiddeld zijn de kosten € 750 per 10 meter, inclusief groeiplaatsverbetering.

Vraag geld
terug met
subsidie!

Onderhoud

Het onderhoud bestaat vooral uit snoeien om te voorkomen dat de haag te breed uitgroeit en zijn compacte vorm verliest. In de eerste twee jaar wordt 1 à 2 keer per jaar gesnoeid, zodat de haag kan doorgroeien tot de gewenste hoogte en breedte. Snoeien gebeurt bij voorkeur direct na het uitlopen om nieuwe groei te stimuleren.

Eetbare bomen en struiken

Eetbare bomen en struiken vergroten de beleving van werknemers en creëren een plek om te genieten van fruit en bessen uit eigen tuin. Geschikte soorten zijn onder andere framboos, aalbes, kruisbes, blauwe bes en kruiden zoals tijm en rozemarijn. Ook fruitbomen en leifruit tegen muren of schuttingen zijn goed toepasbaar.

Kosten

De kosten voor een fruitboom inclusief groeiplaatverbetering en inrichting zijn circa € 500 tot € 1000, en een set van vijf bessenstruiken inclusief aanplant kost circa € 150.

Vraag geld terug met subsidie!

Onderhoud

De bomen en struiken dienen jaarlijks in het vroege voorjaar, bij voorkeur in februari of maart, te worden gesnoeid. Dit voorkomt vorstschade en stimuleert nieuwe groei. Daarnaast is regelmatige inspectie, tijdig bewateren en het vervangen van minder vitale planten belangrijk voor een gezonde eetbare beplanting.

Bloemenmengsels, vaste planten en bloembollen

Het vervangen van verharding of standaardgazon door een gevarieerde beplanting met vaste planten, bloemen en kruiden draagt sterk bij aan klimaatbestendigheid. Planten en houden minder warmte vast dan steen of asfalt, waardoor de omgeving koeler blijft en hittestress afneemt. Daarnaast verbeteren ze de infiltratie van regenwater, waardoor wateroverlast bij hevige buien wordt beperkt.

Door gevarieerde beplanting toe te passen ontstaat niet alleen een aantrekkelijker aanzicht, maar wordt ook de biodiversiteit versterkt doordat insecten en andere dieren meer voedsel en schuilplekken vinden. Het toepassen van bloembollen zorgt voor extra kleur en voedsel voor insecten in het vroege voorjaar, wanneer andere planten nog niet bloeien. Het ontwerp en de plantkeuze kunnen worden afgestemd op de specifieke omstandigheden, zoals zon, schaduw of droogte, om een duurzaam en onderhoudsvriendelijk resultaat te bereiken.

Kosten

Voor een oppervlak van 10 m² zijn de kosten voor het inzaaien van een vast kruidenmengsel circa €450 euro, inclusief het afschrapen of het frezen van de toplaag. Voor een plantenborder betaal je circa €450 voor 10m² en het aanplanten van een bloembollenmengsel kost circa €350 euro voor 10m².

Vraag geld terug met subsidie!

Onderhoud

Het onderhoud van een bloemstrook of kruidenrijke border bestaat voornamelijk uit één tot twee maai beurten per jaar, waarbij het maaisel wordt afgevoerd om de bodem te verschrallen en de groei van grassen en ongewenste soorten te beperken. Bij borders ligt de focus op periodiek wieden, het verwijderen van dode plantenresten en het aanvullen van mulch of compost om de bodemstructuur en voedingsbalans te behouden.

Bloembollen vragen weinig onderhoud: ze bloeien in het voorjaar en trekken zich daarna terug in de grond, waarna het loof kan afsterven. Het is belangrijk om het loof pas te verwijderen wanneer het volledig is verwelkt, zodat de bol voldoende voedingsstoffen kan opslaan voor het volgende jaar.

Geveltuinen en gevelgroen

Geveltuinen zijn smalle beplantingsstroken langs de gevels van gebouwen. Wanneer deze worden aangeplant met klimplanten, spreken we van gevelgroen. De keuze voor gevelgroen hangt af van het bouw materiaal en de hoogte van het pand.

Bij een stenen gevel kunnen spandraden van boven naar beneden worden gespannen, waaraan klimplanten zich vasthechten. Wanneer het niet mogelijk is om in de gevel te boren, zoals bij sandwichpanelen, kan een constructie van hardhouten palen met gegalvaniseerd gaas worden geplaatst. Deze constructie kan een maximale hoogte van circa 3 meter bereiken.

Kosten

De kosten voor het bevestigen van bedrading op gevels zijn maatwerk en hangen sterk af van het materiaal van het pand en de hoogte.

Vraag geld terug met subsidie!

Het plaatsen van een constructiescherm met hardhouten palen en gegalvaniseerd gaas kost ongeveer €500,- per scherm. Dit is inclusief:

- Het plaatsen van hardhouten palen van 9x9 cm, circa 3 meter bovengronds
- Het gegalvaniseerde gaas met een maaswijdte van 10x10 cm
- Verankering van de constructie ondergronds in beton
- Herstel van straatwerk waar nodig
- Leveren en aanbrengen van beplanting

Voor grondgebonden systemen variëren de kosten ongeveer tussen €175 en €200 per strekkende meter, afhankelijk van het gekozen systeem en beplanting.

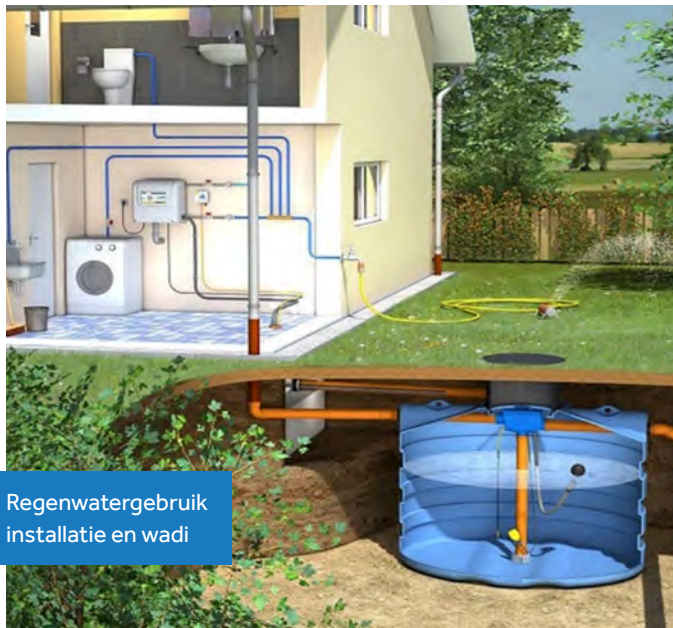
Onderhoud

Het onderhoud van gevelgroen bestaat voornamelijk uit inspectie, snoeiwerk en het zo nodig vervangen van planten. De snoeiperiode is afhankelijk van de plantensoort, maar vindt meestal plaats in het vroege voorjaar (februari – april, zie tabel). De klimplanten worden teruggesnoeid richting de gevel, zodat ze compact blijven en de muur niet beschadigen. Vaste planten worden tot aan de grond afgeknipt. Het snoeiafval wordt afgevoerd.

Water opvang en hergebruik (waterinfiltratie)

Infiltratiekratten/grindkoffers

Om regenwater langer vast te houden op eigen terrein zijn er veel mogelijkheden, variërend van een eenvoudige regenton tot een complete regenwaterinstallatie. Zo'n installatie bestaat uit een tank, bovengronds of ondergronds, die grote hoeveelheden regenwater kan opvangen en hergebruiken, bijvoorbeeld voor bewatering van groen of voor toiletten.

Een andere optie is een wadi: een groene greppel waarin regenwater kan wegzakken in de bodem. Dit creëert niet alleen een natuurlijke en aantrekkelijke plek op het terrein, maar helpt ook wateroverlast voorkomen en ondersteunt biodiversiteit. Let er bij aanleg op dat er geen kabels of leidingen in de weg liggen en dat het regenwater van het dak slim kan worden afgekoppeld naar de wadi.

Kosten

Een regenton is er al vanaf circa €35,-, terwijl robuuste wijnvatmodellen rond de €200,- kosten. De prijs van een regenwaterinstallatie is sterk afhankelijk van model en capaciteit. Daar is moeilijk een prijsindicatie voor te geven. Ook voor de aanleg van een wadi is het lastig om een prijsindicatie te geven, aangezien het erg afhankelijk is van het type wadi en kosten voor bijvoorbeeld drainagebuizen, filterzand en beplanting.

Onderhoud

Om te zorgen dat de wadi niet dichtgroeit of verlandt, is het belangrijk het groen ongeveer één keer per jaar te maaien en het maaisel af te voeren. De beste periode hiervoor is in de winter, wanneer de groei van de planten stil ligt.

Vraag geld terug met subsidie!

Extensief groendak

Het aanleggen van een groendak biedt tal van voordelen. Het draagt onder andere bij aan het vergroten van de biodiversiteit, het verminderen van hittestress en het vasthouden en vertraagd afvoeren van regenwater. Een groendak is relatief licht van gewicht, waardoor het vaak op een bestaande dakconstructie kan worden aangebracht zonder dat ingrijpende aanpassingen nodig zijn. Wel moet het dak voldoen aan de bouwkundige eisen uit het Bouwbesluit 2012. De draagkracht van de dakconstructie moet minimaal 80 tot 100 kg per m² zijn en er is een opstaande rand van minstens 12 cm vereist. Op de meeste bouwtekeningen is de draaglast terug te vinden.

Daarnaast is het belangrijk dat het dak voorzien is van een wortelwerende dakbedekking of een wortelwerende folie om schade door wortelgroei te voorkomen.

Voordelen van een groendak:

- Verhoogt de biodiversiteit, verbetert de luchtkwaliteit en helpt bij de opvang en afvoer van regenwater
- Verlengt de levensduur van het dak aanzienlijk (tot wel twee keer zo lang)
- Houdt het gebouw koeler in de zomer en warmer in de winter
- Vermindert de druk op het riool tijdens hevige regenval
- Verhoogt het rendement van zonnepanelen
- Zorgt voor een groener, aantrekkelijker aanzicht

Kosten

De kosten voor het laten aanleggen van een extensief groendak zijn circa €95,- per m².

Vraag geld terug met subsidie!

Onderhoud

Een extensief groen dak heeft weinig onderhoud nodig. Alleen bij droogte of hoge temperaturen in de zomerperiode moet het bewaterd worden. Daarnaast is het belangrijk om 1x per jaar de hemelwaterafvoeren te controleren en de vegetatievrije zone onkruidvrij te maken. Daarnaast kan het nodig zijn om het groendak 1x in de vijf jaar te bemesten.

🐛 Insectenhotel

Het insectenhotel biedt een aantrekkelijke verblijfplaats voor nuttige insecten zoals bijen en vlinders. Het draagt bij aan de biodiversiteit én geeft de omgeving een vriendelijk en groen uiterlijk. Plaats het insectenhotel op een zonnige plek, bij voorkeur met de opening naar het zuiden. Globale kosten en subsidie Afhankelijk van de maat en ontwerp van het hotel.

Kosten

De kosten voor een insectenhotel hangen sterk af van formaat, materiaal en uitvoering. Een degelijk standaardmodel voor op een bedrijfsterrein kost gemiddeld tussen de €100 en €300 (excl. plaatsing). Voor grotere, duurzame of op maat gemaakte modellen kunnen de kosten oplopen tot €1.500 of meer.

Vraag geld
terug met
subsidie!

Onderhoud

Na een paar jaar kun je overwegen om het hotel te vervangen of op te frissen, vooral als er hout begint te rotten of de materialen verweren. Gebruik geen chemische schoonmaakmiddelen: schoonmaken is meestal niet nodig en kan schadelijk zijn voor de bewoners.

🔥 Andere Faunavoorzieningen

Met eenvoudige faunavoorzieningen kun je jouw terrein aantrekkelijker maken voor dieren die op bedrijventerreinen leven. Denk aan een egelpoortje in een hekwerk, een nestkast voor zwaluwen, een vleermuizenkast, of een takkenril langs de rand van het terrein. Zulke ingrepen nemen weinig ruimte in, vragen weinig onderhoud en dragen bij aan de biodiversiteit.

Kosten

De kosten voor faunavoorzieningen op eigen terrein lopen sterk uiteen, afhankelijk van het soort maatregel, de materialen en de schaal. Een eenvoudige nestkast of egelpoortje is vaak al beschikbaar vanaf enkele tientjes, terwijl grotere of op maat gemaakte voorzieningen (zoals een vleermuiskast of takkenril met begeleiding) meer kunnen kosten.

Vraag geld terug met subsidie!

Onderhoud

Faunavoorzieningen vragen over het algemeen weinig onderhoud. Wel is het goed om ze af en toe te controleren op beschadiging, verstopping of vervuiling.

Financiële ondersteuning

Voor de meeste groene maatregelen van de menukaart is van de gemeente subsidie te krijgen. En de bedrijvenvereniging Hemrik geeft nu 20% extra subsidie op de uitgevoerde maatregelen (tot max. 7.500 euro).

Hoe vraag je subsidie aan?

- De subsidie van de gemeente vraag je aan na het uitvoeren van de maatregelen via www.leeuwarden.nl/subsidies/.
- Voor de subsidie van de ondernemersvereniging hoef je niets extra's te doen. Als het bedrijf gevestigd is op de Hemrik wordt de subsidieaanvraag via de gemeente automatisch doorgestuurd naar de ondernemersvereniging. De ondernemersvereniging betaalt dan de extra subsidie aan jou uit. De subsidievoorwaarden van de ondernemersvereniging staan op www.dehemrik.nl/green-deal.

Extra fiscaal voordeel MIA \ Vamil regeling

Kijk ook eens naar de MIA \ Vamil regeling van het rijk. Op deze lijst staan allerlei klimaatadaptieve en biodiversiteitsversterkende maatregelen. Zo is er fiscaal voordeel te verkrijgen als ondernemers in groene daken investeren of een wadi aanleggen. Ook vergroening van een bedrijfsterrein, parkeerterrein of tuin staat als bedrijfsmiddel op de Milieulijst. Scan de QR-code voor De Milieulijst.

Maatregel	Subsidie gemeente (alleen als stenen vervangen worden door groen)	Subsidie bedrijvenvereniging
- Bomen - Struiken en hagen - Eetbaar groen - Vaste planten, kruidenmengsels en/of bloembollen - Gevelgroen	Vanaf 25 m2 met een max. van € 5.000 incl. btw	20% van de kosten excl. btw
Wateropvang	- Regenton: € 25 incl. btw - Hemelwatergebruiksinstallatie: 50% van de kosten met een max. van € 10.000 incl. btw - Waterrecycling-systeem: 50% van de kosten met een max van € 5.000 incl. btw	20% van de kosten excl. btw (ook op wadi's of waterinfiltratiesystemen).
Groen dak	50% van de kosten met een max. van € 10.000 incl. BTW	20% van de kosten excl. btw
Insectenhotel en andere faunavoorzieningen	Nee	20% van de kosten excl. btw

Colofon

September 2025

De volgende partijen hebben meegewerkt aan deze menukaart voor een toekomstbestendig Hemrik:

- Gemeente Leeuwarden
- Van Beets Groengroep
- Snoek Puur Groen
- Frisia Groep
- Hielke Nijp
- Bedrijvenvereniging De Hemrik
- Rabobank

Vormgeving:

Meenes

Fotografie:

Gemeente Leeuwarden

